

ΟΙ ΑΛΒΑΝΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην τελευταία απογραφή το 2011 κατεγράφησαν στην Ελλάδα 480.804 Αλβανοί μετανάστες. Αποτελούν σταθερά τη μεγαλύτερη πληθυσμιακή ομάδα μεταναστών σε σύνολο 10.858.018 κατοίκων (ανανεωμένα στοιχεία το 2015). Έως το 2007 έστειλαν στην Αλβανία 500 εκατομμύρια ευρώ που αντιπροσώπευαν το 9% του ΑΕΠ της χώρας τους, ενώ περίπου 20.000 ίδρυσαν δικές τους επιχειρήσεις στην Ελλάδα. Στην επταετία της κρίσης 75.000 περίπου επέστρεψαν στη χώρα τους αλλά δηλώνουν έτοιμοι να επανέλθουν. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, το 2005 οι ξένοι μετανάστες στη χώρα ανέρχονταν σε ένα εκατομμύριο και ήσαν: Αλβανοί 438.036, Βούλγαροι 35.104, Γεωργιανοί 22.875, Ρουμάνοι 21.994, Ρώσοι 17.535, Πολωνοί 12.831, Πακιστανοί 11.130 και Λοιποί 189.070. Το 2007 ανήλθαν σε 1.200.000 διότι άρχισε η εισροή από την Ανατολή και την Αφρική. Τότε αυξήθηκε η εγκληματικότητα στην Αθήνα οπότε μόνον κατά το πρώτο τρίμηνο του 2009 σημειώθηκαν 1.787 κλοπές, 108 ένοπλες ληστείες και 1.815 συλλήψεις υπόπτων. Σε σύγκριση με το πρώτο τρίμηνο του 2008 στην Ομόνοια οι κλοπές από 342 ανήλθαν σε 423, οι ένοπλες ληστείες από 21 σε 41 και οι υποθέσεις ναρκωτικών από 95 σε 239. Παράλληλα, ωστόσο, οι ξένοι συνέβαλαν στην οικονομική ανάπτυξη. Το 2007 παρήγαγαν το 2,6% του ΑΕΠ και αποτελούσαν το 10,4% των μισθωτών της χώρας. Στο ΙΚΑ ήσαν ασφαλισμένοι 350.000 (το 10% του συνόλου) και κατέθεταν ετησίως εισφορές 887 εκατομμυρίων ευρώ. Στον ΟΓΑ ήσαν ασφαλισμένοι 44.689. Το 2010 αποτελούσαν 56.600 νοικοκυριά στα οποία αναλογούν περίπου 30-50.000 νέες γεννήσεις σε μια πενταετία. Περισσότερα από 116.000 παιδιά τους φοιτούσαν στα ελληνικά σχολεία. Σ' αυτά πρέπει να προστεθούν τα βρέφη και όσα ήδη απεφοίτησαν ή απεχώρησαν από το σχολείο.

Δεκάδες νέες επιστημονικές μελέτες καταγράφουν την κατάσταση των Αλβανών μεταναστών. Η νωπότερη κυκλοφόρησε φέτος και είναι η αρτιότερη διότι συνοπλογίζει όσα δημοσιεύθηκαν. Συνοψίζουμε εδώ και συνδυάζουμε αυτούσια ορισμένα καίρια σημεία της που έχουν ως εξής:¹

Την δεκαετία 2006-2015 απελάθηκαν περίπου 175.000 άνθρωποι, οι περισσότεροι ήσαν Αλβανοί. Μέχρι το 2011 οι Αλβανοί αποτελούν περίπου το 50% σχεδόν των παρατύπων εισερχομένων, ενώ από το 2012 έως το 2015 οι υπήκοοι Συρίας, Ιράκ και Αφγανιστάν αποτελούν σχεδόν το 80% των λαθραίων. Στα ελληνοαλβανικά σύνορα το 2007 έγιναν 42.897 συλλήψεις αλλά το 2014 μειώθηκαν σε 4.957. Η ταύτιση των Αλβανών με το έγκλημα κατά την δεκαετία του 1990 μετέτρεψε τη λέξη «Αλβανός» σε συνώνυμο του επικίνδυνου εγκληματία. Αν και την τελευταία δεκαετία η εικόνα στα μέσα έχει αλλάξει υπάρχει ακόμη ορατό το στίγμα του «κακοποιού στοιχείου». Το 2009 η Ελληνική Αστυνομία συνέλαβε 63.563 Αλβανούς, αλλά 9.485 το 2014.

Η ανεργία πλήττει τους μετανάστες σε ποσοστό μεγαλύτερο από ό, τι τους γηγενείς, καθώς, λόγω της οικονομικής κρίσης, παρουσιάζεται το φαινόμενο της επισφαλούς και κακοπληρωμένης απασχόλησης. Έτσι, το συνολικό ποσοστό της ανεργίας το 2013 ήταν κατά μέσο όρο στο 28%, αλλά επιμερίζεται σε 24% για τους Έλληνες και σε 40,3% για τους αλλοδαπούς. Κατά το διάστημα 2008-2013 ο αριθμός των ασφαλισμένων στο ΙΚΑ μειώθηκε κατά 13,6% για τους Έλληνες αλλά ξεπέρασε το 43% για τους Αλβανούς.

¹ Μελετώντας πτυχές της Αλβανικής Μετανάστευσης στην Ελλάδα, *Ιωάννης Μάνος, Δώρα Παπαδοπούλου και Βασιλική Μακρυγιάννη*, Κέντρο για τη Δημοκρατία και τη Συμφιλίωση στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, Θεσσαλονίκη, 2017, σελίδες 29, 32, 37, 46, 50-51, 55-56, 58, 61, 65, 68, 75-82, 89, 95-99, 103,105, 107-109, 123

Η οικονομική κρίση και η κατάρρευση του οικοδομικού τομέα ώθησαν πολλούς Αλβανούς στην εσωτερική μετακίνηση από τα αστικά κέντρα προς την επαρχία και συγκεκριμένα τα νησιά, όπου είτε δραστηριοποιούνται στον τουρισμό, είτε ασκούν επαγγέλματα που υποβοήθησαν την διατήρηση του τουρισμού σε υψηλά επίπεδα, όπως συντήρηση παραδοσιακών οικημάτων. Είναι συμβασιούχοι, μισθωτοί και ιδιωτικοί υπάλληλοι. Πολλοί από αυτούς διαμοιράζουν το χρόνο τους το πρωί ως αμειβόμενοι εργαζόμενοι και το απόγευμα κάνουν τις δικές τους δουλειές. Ένα ποσοστό που κατά κύριο λόγο αφορά τη πρώτη μεταναστευτική γενιά, είναι αυτοαπασχολούμενοι. Το υψηλό ποσοστό στην κατηγορία «οικιακά» σχετίζεται με την εργασία των Αλβανίδων γυναικών στην οικιακή εργασία.

Το τρίπτυχο «γεωργία, οικοδομή, τουρισμός», όχι μόνο περιγράφει τους κύριους τομείς απασχόλησης των Αλβανών μεταναστών, αλλά εξιστορεί και τα στάδια της επαγγελματικής εξέλιξης και της κοινωνικοοικονομικής ανέλιξης τους κατά τη διάρκεια της μακρόχρονης διαβίωσης τους στην Ελλάδα. Η έρευνα αποκάλυψε ότι οι ίδιοι θεωρούν ως ανέλιξη, και, κατ' επέκταση, ένδειξη ένταξης, τη μετάβαση από τις χειρωνακτικές εργασίες σε αυτές που εμπεριέχουν παροχή υπηρεσιών και, κατά συνέπεια, κοινωνικές δεξιότητες και ικανότητες επικοινωνίας και διαπροσωπικής επαφής. Σύμφωνα με ανεπίσημες εκτιμήσεις, το 33% των Αλβανών που βρίσκονται στην Ελλάδα εργάζονται σε αγροτικές εργασίες στην επαρχία. Παρόμοιο και πιθανώς υψηλότερο ποσοστό εργάζεται σε τουριστικές επιχειρήσεις, ιδιαίτερα στα μεγάλα νησιά όπως Ζάκυνθος, Κέρκυρα, Κρήτη, Ρόδος, Σαντορίνη.

Η δεκαετία του 1990, όταν σημειώθηκε το πρώτο κύμα μετανάστευσης από την Αλβανία και έως την πρώτη διαδικασία νομιμοποίησης που έγινε το 1998, χαρακτηρίστηκε από την άτυπη, αδήλωτη «μαύρη εργασία» και την εργασιακή εκμετάλλευση των Αλβανών από Έλληνες εργοδότες. Η έλλειψη νομιμότητας συνεπαγόταν ότι πολλές φορές όχι μόνο δεν μπορούσαν να διεκδικήσουν τις αμοιβές τους για τα δεδουλευμένα, αλλά δεν μπορούσαν ακόμη να αποδείξουν τον απαραίτητο αριθμό ενσήμων για να ανανεώσουν την άδεια παραμονής τους. Τα οικονομικά στοιχεία μαρτυρούν επίσης την παραβίαση των εργασιακών δικαιωμάτων και την εκμετάλλευση της αδήλωτης και συχνά απλήρωτης εργασίας των Αλβανών μεταναστών. Η μη κτήση της ελληνικής ιθαγένειας αποκλείει τους Αλβανούς από ανταγωνιστικές θέσεις στην αγορά εργασίας και από την συμμετοχή τους Αλβανών στα επιδοτούμενα κοινοτικά προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η διασφάλιση της σύνταξης αποτελεί ένα από τα φλέγοντα θέματα που απασχολεί την Αλβανική κοινότητα, ιδίως τη πρώτη μεταναστευτική γενιά που ήρθε στην Ελλάδα τη δεκαετία του 1990. Πρέπει να τονίσουμε, όμως, ότι μολονότι συνηθίζεται οι μετανάστες να συσπειρώνονται σε περιοχές ανάλογα με την εθνοτική τους ταυτότητα και να δημιουργούν γκέτο φτώχειας, παραβατικότητας και κοινωνικής παθολογίας στην Ελλάδα, οι Αλβανοί μετανάστες δεν δημιούργησαν ανάλογο φαινόμενο. Αντίθετα είναι εγκατεστημένοι σε πολλές, διαφορετικές περιοχές.

Η διαδικασία νομιμοποίησης των αλλοδαπών εδραίωσε υποχρεωτικά την αίσθηση ότι η νομιμότητα και μονιμότητα των μεταναστών αποδεικνύεται από την εργασιακή και κοινωνική ασφάλιση-ιδίως από τον αριθμό των ενσήμων. Οι Αλβανοί μετανάστες διεκδίκησαν τα εργασιακά τους δικαιώματα αντιμετωπίζοντας όμως εμπόδια και αντιξοές συνθήκες. Γι' αυτούς φαίνεται να υπάρχει αντίστροφη σχέση ανάμεσα στην ασφάλιση και στη δυνατότητα για καθημερινή εργασία. Η στέρηση εργασιακών δικαιωμάτων συνεπαγόταν πολύ χαμηλές ωρομίσθιες αμοιβές, χωρίς ιατρική κάλυψη, ένσημα, δώρο Χριστουγέννων και αργίες.

Το βασικό ζητούμενο των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα, οι οποίοι διάγουν ήδη την τρίτη δεκαετία διαβίωσης στη χώρα, παραμένει η νομιμοποίηση, η κτήση της ελληνικής ιθαγένειας από την πρώτη, και ειδικά, τη δεύτερη μεταναστευτική γενιά και η διεκδίκηση κοινωνικών και προνοιακών δικαιωμάτων. Οι μαρτυρίες τους για τις εμπειρίες τους σχετικά με την κτήση της ελληνικής ιθαγένειας είναι καταγγελτικές. Η διαδικασία αίτησης και υποβολής των απαραίτητων εγγράφων περιγράφεται ως εξευτελιστική, προσβλητική για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, που απαιτούσε «πολύ κόπο, πολύ χρόνο, πολύ χρήμα».

Μέχρι τότε μεσολάβησαν τρία στάδια: η λαθραία είσοδος στη χώρα και οι μαζικές απελάσεις, η χορήγηση αδειάς παραμονής υπό αυστηρές προϋποθέσεις και από το 2015 η χορήγηση της ελληνικής ιθαγένειας.

Ο νόμος 4332/2015, αναγνωρίζει το δικαίωμα να αποκτήσουν την ελληνική ιθαγένεια όσα παιδιά αλλοδαπών γεννήθηκαν στην Ελλάδα, είχαν εγγραφεί στην Α΄ Δημοτικού και της συνέχισαν το σχολείο κατά το χρόνο υποβολής της δήλωσης σε συνδυασμό με τη συνεχή νόμιμη διαμονή του ενός από τους γονείς του για πέντε χρόνια πριν από τη γέννησή του. Την ελληνική ιθαγένεια δικαιούνται επίσης όσα παιδιά των μεταναστών δεν γεννήθηκαν εδώ, αλλά έχουν φοιτήσει εννιά χρόνια σε ελληνικό σχολείο, όσα έχουν απολυτήριο ελληνικού Λυκείου και όσα έλαβαν πτυχίο ΤΕΙ ή ΑΕΙ. Ο νόμος 4368/2016 θεσπίζει για πρώτη φορά το δικαίωμα για την παροχή νοσηλευτικής και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης σε ανασφάλιστους και σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες όπως οι ξένοι μετανάστες.

Οι ίδιοι οι μετανάστες, που δεν έλαβαν ακόμη την ιθαγένεια, θεωρούν ελλιπές το πλαίσιο ένταξης και τους εαυτούς τους υποδεέστερους πολίτες. Σημειώνουν αρκετοί ότι, ενώ έχουν ίδιες οικονομικές υποχρεώσεις (φορολογία, δημοτικά τέλη κλπ) με τους Έλληνες πολίτες και μάλιστα πληρώνουν και την άδεια παραμονής τους, δεν έχουν πρόσβαση σε παροχές του κράτους (επιδόματα, ΕΣΠΑ κλπ).

Ν.Ι.Μέρτζος